

УДК 338.22

Баланюк Іван Федорович

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Карпатський національний університет імені Василя Стефаника*

Balaniuk Ivan

*Dr.Sc.(Economics), Professor,
Head at the department of accounting and taxation
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: 0000-0002-8320-6383*

Тижбір Наталія Зіновіївна

*аспірантка
Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Tyzhbir Nataliia

*Postgraduate Student of the
Vasyl Stefanyk Carpathian National University
ORCID: 0009-0000-0244-9782*

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

INNOVATIVE APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

***Анотація.** Вступ. Сучасні виклики децентралізації, глобалізації та воєнного стану вимагають від територіальних громад України застосування інноваційних підходів до управління та розвитку. Традиційні управлінські практики виявляються неспроможними забезпечити необхідну швидкість реагування на зміни зовнішнього середовища, ефективність*

використання ресурсів та залучення громадян до процесів розвитку. Актуальним стає пошук нових стратегічних рішень, які б інтегрували цифрові технології, партнерські відносини та аналітичне забезпечення в систему місцевого самоврядування.

Мета. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та систематизація інноваційних підходів до розвитку територіальних громад, що передбачає визначення ключових напрямів модернізації управлінських процесів та інструментів підвищення ефективності функціонування громад.

Матеріали і методи. У дослідженні використано праці вітчизняних та зарубіжних науковців з питань інноваційного розвитку громад, цифрової трансформації місцевого самоврядування та стратегічного управління. Застосовано методи систематизації та класифікації для ідентифікації інноваційних підходів, структурно-логічний аналіз для визначення їх взаємозв'язків, абстрактно-логічний метод для формулювання висновків.

Результати. Систематизовано інноваційні підходи до розвитку територіальних громад, які включають: цифровізацію управлінських процесів, формування локальних інноваційних екосистем, впровадження проєктно-орієнтованого управління та розвиток партнерських мереж. Визначено ключові принципи реалізації інноваційних підходів: системність, адаптивність, відкритість, орієнтація на результат та залучення стейкхолдерів. Обґрунтовано структуру економічного механізму інноваційного розвитку територіальних громад.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно зосередити на розробці методичного інструментарію для оцінки ефективності застосування інноваційних підходів, аналізі факторів успішності інноваційних трансформацій у територіальних громадах різних типів.

Ключові слова: інноваційні підходи, територіальні громади, цифровізація, локальні екосистеми, стратегічне управління, партнерство, місцеве самоврядування, економічний механізм.

Summary. *Introduction. Modern challenges of decentralization, globalization and martial law require Ukrainian territorial communities to apply innovative approaches to management and development. Traditional management practices are unable to provide the necessary speed of response to changes in the external environment, efficiency of resource use and citizen engagement in development processes. The search for new strategic solutions that would integrate digital technologies, partnerships and analytical support into the local self-government system becomes relevant.*

Purpose. The purpose of the study is theoretical justification and systematization of innovative approaches to territorial community development, which involves identifying key directions for modernizing management processes and tools for improving community functioning efficiency.

Materials and methods. The research uses works of domestic and foreign scientists on innovative community development, digital transformation of local self-government and strategic management. Systematization and classification methods were applied to identify innovative approaches, structural-logical analysis to determine their relationships, abstract-logical method to formulate conclusions.

Results. Innovative approaches to territorial community development have been systematized, including: digitalization of management processes, formation of local innovation ecosystems, implementation of project-oriented management and development of partnership networks. Key principles for implementing innovative approaches have been identified: systematicity, adaptability, openness, result orientation and stakeholder engagement. The structure of the economic

mechanism for innovative development of territorial communities is substantiated.

Discussion. Further research should focus on developing methodological tools for assessing the effectiveness of applying innovative approaches, analyzing success factors of innovative transformations in territorial communities of different types.

Key words: *innovative approaches, territorial communities, digitalization, local ecosystems, strategic management, partnership, local self-government, economic mechanism.*

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в Україні, пов'язані з децентралізацією влади, створили нові можливості для розвитку територіальних громад, але водночас поставили перед ними складні виклики. Після впровадження адміністративно-територіальної реформи громади отримали розширені повноваження, джерела фінансування та управлінську автономію, однак для їх ефективного використання потрібні нові підходи до управління та розвитку. Під інноваційним розвитком територіальних громад розуміється не лише впровадження нових технологій, а й використання сучасних управлінських підходів, моделей державно-приватного партнерства, залучення грантового фінансування, цифрових рішень, інтегрованого стратегічного планування та інституційної модернізації.

Традиційні управлінські практики, засновані на ієрархічних структурах та застарілих процедурах, виявляються неспроможними забезпечити необхідну швидкість реагування на зміни зовнішнього середовища, ефективність використання ресурсів та залучення громадян до процесів розвитку. В умовах воєнного стану ці проблеми загострюються, вимагаючи від громад максимальної мобільності та адаптивності.

Більшість громад зіштовхується з низкою проблем, які ускладнюють перехід до інноваційної моделі розвитку: низький рівень кадрового потенціалу, слабка проєктна культура, обмежений доступ до інвестицій, відсутність належної інфраструктури, а також нестача інструментів вимірювання інноваційної активності. До цього додаються нові виклики: пошкоджена інфраструктура, втрата людського капіталу, потреба в реабілітаційних і соціальних інноваціях.

Особливо актуальною є потреба в інноваційних підходах, які б дозволили громадам не лише адаптуватися до нових умов, а й стати драйверами розвитку своїх територій. Недостатня систематизація та теоретичне обґрунтування інноваційних підходів до розвитку територіальних громад ускладнює їх практичне впровадження та знижує ефективність трансформаційних процесів на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування ефективної моделі розвитку територіальних громад, зокрема в умовах децентралізації та переходу до інноваційної економіки, стали предметом інтенсивного наукового аналізу протягом останнього десятиліття. Цей напрям досліджується не лише економістами й фахівцями з державного управління, а й представниками соціологічної, правової та регіоналістичної науки.

Різні аспекти регулювання соціально-економічного розвитку територіальних громад досліджували М.І. Бурдяк [4, с. 12], Г.В. Васильченко [5, с. 78], В.М. Гейц [6, с. 89-95], І.В. Гончарук [7, с. 89], А.І. Мокій [17, с. 17], Д.І. Олійник [18, с. 15], І.Л. Парасюк [5, с. 145], І.В. Томашук [4, с. 12; 7, с. 234], І.А. Чикаренко [22, с. 73-83] та ін.

Інституційно-економічний підхід, представлений у працях О.І. Дацка [8, с. 67-68], акцентує увагу на формуванні фінансово-економічного підґрунтя для впровадження інноваційних механізмів на місцевому рівні. А.І. Мокій, Н.В. Павліха, Н.С. Науменко підкреслюють важливість

бюджетної спроможності громад, стратегічного планування та ефективного управління ресурсами [17, с. 17-19].

Правовий та управлінський підхід, зосереджений у дослідженнях Д.І. Олійника [18, с. 15-16], базується на положеннях Європейської хартії місцевого самоврядування. Особливий акцент робиться на принципах субсидіарності, управлінської автономії та формуванні нормативно-правових умов, які забезпечують сприятливе середовище для інновацій [18, с. 36].

Технологічно-інноваційний підхід розкривається в працях І.В. Томашука [4, с. 12; 7, с. 234], І.А. Чикаренка [22, с. 73-83]. У цих дослідженнях аналізуються виклики Четвертої промислової революції, особливо у зв'язку з цифровізацією публічних послуг, розвитком електронного урядування, застосуванням смарт-технологій у сільському господарстві та регіональному управлінні [22, с. 76-80].

Цифровізацію як інноваційний підхід до управління громадами досліджували І.В. Драган [10, с. 15], Н.І. Піскоха [19, с. 45] та ін. Вони підкреслюють важливість впровадження електронних сервісів, систем електронного документообігу та платформ електронної демократії для підвищення ефективності управління.

Формування інноваційних екосистем на місцевому рівні розглянуто в роботах С.В. Іванова [9, с. 89-90]. Він акцентує увагу на необхідності створення умов для розвитку підприємництва, інновацій та залучення інвестицій.

Стратегічне планування як основу інноваційного розвитку вивчав І.Ф. Баланюк, який обґрунтовує важливість довгострокового бачення та системного підходу до управління розвитком громад [2, с. 13-16].

Соціогуманітарний аспект інноваційного розвитку простежується в роботах Г.В. Васильченко [5, с. 78], які стосуються планування розвитку громад та формування їх інституційної спроможності. М.І. Бурдяк і

І.В. Томашук аналізують використання цифрових технологій у діяльності аграрних підприємств як потенційну точку зростання для громад сільськогосподарського профілю [4, с. 14-16].

І.Ф. Баланюк та Н.З. Тижбір у своїй статті розглянули роль грантової підтримки суб'єктів господарювання у стабілізації соціально-економічного розвитку територіальних громад та її обліково-аналітичного забезпечення [1, с. 5-12]. Автори обґрунтували етапи отримання грантових коштів для забезпечення інвестиційної привабливості територіальних громад, що дозволяють підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами [1, с. 5-18].

Фінансові аспекти розвитку територіальних громад розглянуті в роботі О.П. Демченка [11, с. 89-95], який підкреслює роль фінансових інструментів у підвищенні спроможності громад та ефективності використання ресурсів. Питання управління фінансами територіальних громад детально досліджені в колективній монографії під редакцією О.П. Кириленка [13, с. 145-167].

Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади проаналізовані І.П. Лопушинським, В.Д. Філіпповою, Р.М. Плющем [14, с. 156-162].

Партнерські підходи та міжмуніципальне співробітництво аналізували О.В. Панухник, Л.Д. Гармідер [21, с. 89-95], підкреслюючи їх роль у підвищенні спроможності громад та ефективності використання ресурсів.

Попри зростання кількості публікацій, у науковому дискурсі зберігаються методологічні та практичні проблеми: відсутність єдиної методики оцінки інноваційного потенціалу громад; недостатній аналіз сталості інновацій у посткризових умовах; слабка систематизація моделей управління інноваціями на місцевому рівні. Ці проблеми обумовлюють

необхідність міждисциплінарного підходу до вивчення інноваційного розвитку громад.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичне обґрунтування та систематизація інноваційних підходів до розвитку територіальних громад в умовах сучасних трансформаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інноваційний розвиток територіальних громад як ключова стратегічна умова сучасного регіонального зростання вимагає системного та міждисциплінарного підходу до його забезпечення. Він не обмежується технологічними нововведеннями, а включає глибоку модернізацію економічного механізму управління, перебудову інституційного середовища та запровадження ефективного обліково-аналітичного супроводу. Інноваційні підходи до розвитку територіальних громад являють собою систему нових методів, інструментів та принципів управління, спрямованих на підвищення ефективності функціонування громад, покращення якості надання послуг та забезпечення сталого розвитку територій.

Згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність" інновація визначається як "новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери" [23].

Інноваційний розвиток розглядається як економічна категорія, що відображає складний прикладний процес, пов'язаний зі створенням і впровадженням нововведень. Його основною метою є забезпечення якісних трансформацій об'єкта управління, що веде до досягнення певного ефекту – економічного, соціального, екологічного, науково-технічного [22, с. 78].

На відміну від традиційних підходів, які базуються на ієрархічних структурах та формалізованих процедурах, інноваційні підходи

характеризуються гнучкістю, адаптивністю, орієнтацією на результат та активним залученням усіх зацікавлених сторін до процесів прийняття рішень.

За В.М. Геєцем, знання виступають ключовим чинником у процесі залучення інвестицій та формування економіки знань, яка розглядається як фундамент сучасного модернізаційного курсу економічного та суспільного розвитку [6, с. 89-95].

На основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду можна виокремити чотири основні групи інноваційних підходів до розвитку територіальних громад:

1. Цифровізація управлінських процесів. Цей підхід передбачає широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій для автоматизації процесів управління, надання електронних послуг та забезпечення прозорості діяльності громад. Основні напрями включають: впровадження систем електронного документообігу; створення порталів електронних послуг; розвиток платформ електронної демократії; використання геоінформаційних систем; застосування технологій "великих даних" для аналітики.

Як відзначає І.В. Драган, цифровізація як системна трансформація зачіпає не лише процеси надання адміністративних послуг, а й кардинально змінює підходи до управління громадськими ресурсами [10, с. 18-20]. Важливо забезпечити впровадження електронних реєстрів майна, геоінформаційних систем, систем моніторингу інфраструктури, е-бюджету, платформи електронної демократії (електронні петиції, голосування, публічні консультації). Практичними прикладами успішної цифровізації є досвід Городенківської територіальної громади Івано-Франківської області, яка впровадила комплексну систему електронних послуг та цифрового документообігу, та Коломийської міської громади з її інноваційною

платформою електронної взаємодії з громадянами та аналітичною системою моніторингу міського господарства.

2. Формування локальних інноваційних екосистем. Цей підхід спрямований на створення на території громади взаємопов'язаної системи суб'єктів (влада, бізнес, освіта, наука, громадськість), які взаємодіють у процесі генерації, розвитку та впровадження інновацій. Ключові елементи включають: створення бізнес-інкубаторів та технопарків; розвиток коворкінгів та інноваційних хабів; формування кластерів підприємств; налагодження партнерства з освітніми закладами; підтримка стартап-екосистеми.

У сучасних умовах надзвичайно важливим є формування локальних інноваційних екосистем як просторово-організаційних утворень, які об'єднують місцеву владу, бізнес, освіту, науку, громадськість і цифрову інфраструктуру в єдину систему генерації, поширення й комерціалізації інновацій. Як зазначає С.В. Іванов, ключовими принципами функціонування інноваційної екосистеми є відкритість, взаємодія, довіра, синергія, гнучкість та спільне створення цінності [9, с. 92-94].

3. Проєктно-орієнтоване управління. Застосування проєктного підходу дозволяє громадам ефективно реалізовувати складні ініціативи з чітко визначеними цілями, термінами та ресурсами. Цей підхід включає: формування проєктних офісів; застосування методологій проєктного менеджменту; залучення грантового фінансування; реалізацію міжмуніципальних проєктів; використання краудфандингу та краудсорсингу.

Як показує дослідження Баланюка І.Ф. та Тижбір Н.З., успішне залучення грантових коштів потребує розвитку інституційної спроможності громад, формування проєктних команд та встановлення ефективних процедур обліково-аналітичного забезпечення [1, с. 8-15]. Автори обґрунтували етапи отримання грантових коштів, які включають процедуру

отримання грантів, ведення обліку отриманих коштів, моніторинг та аналіз використання грантів, звітування перед грантодавцями, аудит і контроль [1, с. 12-18].

Впровадження стратегічного управління інноваційним розвитком територіальних громад має ґрунтуватися на формуванні довгострокового бачення, системі стратегічних цілей, SMART-індикаторах, регулярному перегляді стратегій на основі результативності та змін у зовнішньому середовищі.

4. Розвиток партнерських мереж. Створення горизонтальних та вертикальних партнерств дозволяє громадам об'єднувати ресурси, обмінюватися досвідом та підвищувати власну спроможність. Основні форми включають: міжмуніципальне співробітництво; державно-приватне партнерство; партнерство з міжнародними організаціями; співпрацю з університетами та науковими установами; мережеву взаємодію громад.

Одним із найперспективніших підходів до інноваційного розвитку громад є кластеризація – об'єднання місцевих підприємств, освітніх закладів, громадських організацій, влади у формалізовані або неформалізовані мережі, які мають спільну мету підвищення конкурентоспроможності території через інновації.

Комплексне застосування різних інноваційних підходів створює синергетичний ефект, коли загальний результат перевищує суму ефектів від окремих підходів. Наприклад: цифровізація управлінських процесів створює інформаційну основу для ефективного проєктного управління, а також забезпечує прозорість партнерських відносин. Водночас, розвиток локальних інноваційних екосистем генерує ідеї та ресурси для цифрових проєктів. Проєктно-орієнтоване управління дозволяє структурувати процеси цифровізації та розвитку партнерств, а партнерські мережі забезпечують доступ до необхідних компетенцій та ресурсів для реалізації проєктів.

Інноваційний розвиток громад також потребує врахування просторового виміру. Це означає орієнтацію не лише на зростання показників, а й на збалансованість розвитку території, гармонізацію інфраструктурного, екологічного, соціального та економічного потенціалів. На рис. 1 подано умови, які впливають на успішність впровадження інноваційних підходів.

Рис. 1. Сприятливі чинники інноваційного розвитку територіальних громад

Джерело: розроблено авторами

Попри потенційні переваги, впровадження інноваційних підходів стикається з низкою бар'єрів, які подані на рис.2. Подолання цих бар'єрів вимагає системних рішень: реформи кадрової політики, залучення молоді до управління, запровадження мотиваційних систем у комунальних структурах, активного залучення громади до формування стратегії інноваційного розвитку. Також важливо забезпечити нормативно-правове

стимулювання інновацій, розвиток локального ринку консалтингових послуг, впровадження освітніх програм для управлінців на місцевому рівні.

Рис. 2. Обмежуючі фактори інноваційного розвитку громад

Джерело: розроблено авторами

Важливим напрямом інноваційного розвитку територіальних громад є інтеграція інновацій у всі сфери їхньої життєдіяльності. Мова йде не лише про економічні та управлінські аспекти, а й про сферу освіти, охорони здоров'я, культури, екології, безпеки. В освітній сфері це виявляється у впровадженні STEM-освіти, цифрових платформ для дистанційного навчання, освітньої аналітики. У медичному обслуговуванні – у телемедичних сервісах, електронних картках пацієнтів, мобільних додатках для моніторингу здоров'я. Екологічна інноваційність передбачає впровадження смарт-технологій управління відходами, енергоефективності, екологічного моніторингу та екосистемних підходів до просторового планування. У сфері культури – розвиток цифрових музеїв, онлайн-доступу

до культурної спадщини, використання віртуальної та доповненої реальності в туризмі та освітніх проєктах.

У зв'язку з наявністю зовнішніх чинників (збройна агресія, економічна нестабільність, демографічні зрушення) особливого значення набуває застосування сценарного планування у стратегічному управлінні розвитком територіальних громад. Сценарний підхід дозволяє враховувати невизначеність, прогнозувати можливі варіанти розвитку подій, моделювати дії в умовах різних викликів. Основними етапами сценарного планування є: ідентифікація ключових факторів впливу, визначення критичних невизначеностей, побудова сценаріїв (оптимістичного, реалістичного, песимістичного), розробка стратегій адаптації до кожного з них.

Не менш важливою категорією є антикризові інновації, що реалізуються в умовах війни та післявоєнного відновлення. Йдеться про проєкти зі створення соціального житла, мобільних сервісів для ВПО, цифрових інструментів для забезпечення безпеки (системи оповіщення, карти укриттів), розвитку реабілітаційної інфраструктури. У цьому контексті зростає значення інновацій у сфері соціальної інклюзії, охорони здоров'я, психологічної підтримки, а також моделі «громада як сервісна платформа», де надається комплекс послуг, орієнтований на потреби жителів у кризовий період.

Для успішного впровадження інноваційних підходів рекомендується:

- розпочинати з пілотних проєктів – тестувати нові підходи на обмежених завданнях перед їх масштабуванням;
- забезпечити лідерство змін – призначити відповідальних за інновації та створити команди проєктів;
- інвестувати в навчання – підвищувати кваліфікацію персоналу та формувати інноваційну культуру;
- розвивати партнерства – активно шукати партнерів для реалізації інноваційних ініціатив;

– моніторити результати – регулярно оцінювати ефективність впроваджених підходів та вносити корективи.

У практиці українських територіальних громад вже наявні приклади ефективної реалізації інноваційних підходів. Громади, які стали учасниками проєктів DOBRE, U-LEAD, EGAP, виявили високу здатність до впровадження цифрових сервісів, е-врядування, електронного документообігу.

Одним із системних інструментів масштабування інновацій є міжмуніципальне співробітництво та партнерства. Вони дозволяють громадам об'єднувати ресурси, спільно реалізовувати проєкти, створювати регіональні кластери або спільні технопарки, підвищувати інституційну спроможність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Застосування інноваційних підходів є об'єктивною необхідністю для забезпечення ефективного розвитку територіальних громад в умовах сучасних трансформаційних процесів. Систематизація цих підходів дозволяє виокремити чотири основні групи: цифровізацію управлінських процесів, формування локальних інноваційних екосистем, проєктно-орієнтоване управління та розвиток партнерських мереж.

Інноваційний розвиток територіальних громад визначає перспективи їх функціонування в умовах децентралізації та зростаючої конкуренції за ресурси. Економічний механізм розвитку поєднує фінансове забезпечення, управлінські технології та аналітичну підтримку прийняття рішень. Успішність впровадження залежить від послідовного дотримання принципів системності та залучення всіх учасників процесу. Одночасне використання декількох підходів підвищує загальну ефективність управління.

Головними бар'єрами є брак ресурсів, опір змінам та недосконалість правового регулювання. Їх подолання потребує комплексної роботи з розвитку кадрового потенціалу, фінансового зміцнення та створення

сприятливого інноваційного клімату. Ефективне управління розвитком потребує формування цілісного економічного механізму.

Перспективними напрямками подальших досліджень є: розробка методичного інструментарію для оцінки готовності громад до впровадження інноваційних підходів; вивчення факторів успішності інноваційних трансформацій; аналіз міжнародного досвіду застосування інноваційних підходів у місцевому самоврядуванні; дослідження впливу інноваційних підходів на показники розвитку територіальних громад; розробка моделей оцінки інноваційного потенціалу громад та механізмів фінансування інноваційних проєктів.

Література

1. Баланюк І.Ф., Тижбір Н.З. Грантова підтримка суб'єктів господарювання та її обліково-аналітичне забезпечення як інструмент стабілізації соціально-економічного розвитку територіальних громад. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2024. № 10. С. 3-22. URL: <https://www.internauka.com/uploads/public/17304918545874.pdf> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Баланюк І.Ф. Стратегічні пріоритети розвитку територіальних громад. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2020. Випуск XV. С. 13-16.
3. Бондарук Т.Г., Ковальчук А.Т., Бондарук О.С. Теоретичні засади формування інноваційної моделі розвитку територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2021. № 2. С. 78-85.
4. Бурдяк М.І., Томашук І.В. Загальні аспекти застосування цифрових технологій у діяльності аграрних підприємств. *Управління змінами та інновації*. 2023. № 7. С. 12-18.

5. Васильченко Г.В., Парасюк І.Л., Єременко Н.І. Планування розвитку територіальних громад : навч. посіб. для посадових осіб місцевого самоврядування. Київ : Ві Ен Ей, 2015. 256 с.
6. Геєць В.М., Семиноженко В.П. Інноваційні перспективи України : монографія. Харків : Константа, 2006. 272 с.
7. Гончарук І.В., Томашук І.В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення : монографія. Вінниця : Твори, 2022. 334 с.
8. Дацко О.І. Інституціональне забезпечення інноваційного розвитку територіальних громад України. *Регіональна економіка*. 2018. № 4. С. 67-78.
9. Іванов С.В. Інвестиційна привабливість регіонів та видів економічної діяльності регіональної економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 2. С. 89-97.
10. Драган І.В. Цифровізація місцевого самоврядування як інструмент підвищення ефективності управління територіальними громадами. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 5. С. 15-22.
11. Демченко О.П. Фінансові інструменти розвитку територіальних громад. *Економіка і суспільство*. 2021. № 27. С. 89-95.
12. Жаліло Я.А. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави. Київ : НІСД, 2009. 336 с.
13. Управління фінансами територіальних громад: теорія і практика : монографія / за ред. О.П. Кириленка. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 298 с.
14. Лопушинський І.П., Філіппова В.Д., Плющ Р.М. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації влади. Київ : ХАІ, 2022. 234 с.
15. Полінкевич О.М. Сутність економічних понять "інновація", "інноваційний процес" та "інноваційний розвиток підприємств". *Економічні науки : зб. наук. пр.* Луцьк: ЛНТУ, 2010. № 7 (28), ч. 2. С. 60-76.

16. Кондратюк Н.В. Механізми державного управління інноваційним розвитком територій. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 3. С. 78-84.

17. Мокій А.І., Павліха Н.В., Наumenко Н.С., Дацко О.І. Інституціональне забезпечення інноваційного розвитку територіальних громад України. *Регіональна економіка*. 2018. № 4. С. 17-27.

18. Олійник Д.І. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи : аналіт. доп. Київ: НІСД, 2018. 52 с.

19. Піскоха Н.І. Цифрова трансформація місцевого самоврядування: визначення поняття та напрямків утворення цифрових громад. *Public Administration Aspects*. 2021. № 4. С. 45-53.

20. Панкова Л.І. Смарт-спеціалізація як сучасний напрям розвитку економіки регіонів України. *Економічний вісник університету*. 2020. № 45. С. 128-135.

21. Панухник О.В., Гармідер Л.Д. Стратегічні орієнтири інноваційного розвитку територіальних громад. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. С. 89-95.

22. Чикаренко І.А. Інноваційний розвиток територіальних громад як основа становлення економіки знань та інформаційного суспільства. *Регіональне управління та місцеве самоврядування*. 2016. № 2. С. 73-83.

23. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.

24. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

References

1. Balanyuk I.F., Tyzhbir N.Z. Grant support for business entities and its accounting and analytical support as a tool for stabilizing the socio-economic development of territorial communities. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*. 2024. №. 10. P. 3-22. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17304918545874.pdf>
2. Balanyuk I.F. Strategic priorities for the development of territorial communities. *Bulletin of the Precarpathian University. Economics*. 2020. Issue XV. P. 13-16.
3. Bondaruk T.G., Kovalchuk A.T., Bondaruk O.S. Theoretical principles for the formation of an innovative model of the development of territorial communities. *Regional economy*. 2021. №. 2. P. 78-85.
4. Burdyak M.I., Tomashuk I.V. General aspects of the application of digital technologies in the activities of agricultural enterprises. *Change management and innovation*. 2023. №. 7. P. 12-18.
5. Vasylchenko G.V., Parasyuk I.L., Eremenko N.I. Planning the development of territorial communities: a manual for local government officials. Kyiv: VNA, 2015. 256 p.
6. Geyets V.M., Seminozhenko V.P. Innovative prospects of Ukraine: monograph. Kharkiv: Konstanta, 2006. 272 p.
7. Goncharuk I.V., Tomashuk I.V. Resource potential of rural areas: state and directions of strengthening: monograph. Vinnytsia: Tvory, 2022. 334 p.
8. Datsko O.I. Institutional support for the innovative development of territorial communities of Ukraine. *Regional Economy*. 2018. №. 4. P. 67-78.
9. Ivanov S.V. Investment attractiveness of regions and types of economic activity of the regional economy. *Economic Bulletin of Donbas*. 2018. №. 2. P. 89-97.

10. Dragan I.V. Digitalization of local government as a tool for increasing the efficiency of management of territorial communities. State administration: improvement and development. 2021. №. 5. P. 15-22.
11. Demchenko O.P. Financial instruments for the development of territorial communities. Economy and Society. 2021. №. 27. P. 89-95.
12. Zhalilo Ya.A. Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state. Kyiv: NISD, 2009. 336 p.
13. Management of finances of territorial communities: theory and practice: monograph / edited by O.P. Kyrylenko. Ternopil: TNEU, 2019. 298 p.
14. Lopushynskyi I.P., Filippova V.D., Plyushch R.M. Mechanisms for ensuring sustainable development of territorial communities in the context of decentralization of power. Kyiv: Khai, 2022. 234 p.
15. Polinkevich O.M. The essence of the economic concepts "innovation", "innovation process" and "innovative development of enterprises". Economic sciences: collection of scientific works. Lutsk: LNTU, 2010. №. 7 (28), part 2. P. 60-76.
16. Kondratyuk N.V. Mechanisms of state management of innovative development of territories. Public administration and customs administration. 2020. №. 3. P. 78-84.
17. Mokiy A.I., Pavlikha N.V., Naumenko N.S., Datsko O.I. Institutional support for innovative development of territorial communities of Ukraine. Regional economy. 2018. №. 4. P. 17-27.
18. Oliynyk D.I. Innovative development of territorial communities in the conditions of the fourth technological revolution: priorities and prospects: analytical supplement. Kyiv: NISD, 2018. 52 p.
19. Piscokha N.I. Digital transformation of local self-government: definition of the concept and directions of the formation of digital communities. Public Administration Aspects. 2021. No. 4. P. 45-53.

20. Pankova L.I. Smart specialization as a modern direction of development of the economy of the regions of Ukraine. *Economic Bulletin of the University*. 2020. No. 45. P. 128-135.

21. Panukhnyk O.V., Garmider L.D. Strategic guidelines for the innovative development of territorial communities. *Economy and Society*. 2021. No. 25. P. 89-95.

22. Chykarenko I.A. Innovative development of territorial communities as the basis for the formation of a knowledge economy and information society. *Regional management and local self-government*. 2016. No. 2. P. 73-83.

23. On innovative activity: Law of Ukraine of July 4, 2002 No. 40-IV. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 2002. No. 36. Art. 266.

24. On local self-government in Ukraine: Law of Ukraine of May 21, 1997 No. 280/97-VR. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*. 1997. No. 24. Art. 170.